

Стрельцов Є.Л.

*Національний університет імені І.І. Мечникова, проректор
завідуючий кафедрою кримінального права, кримінального процесу та криміналістики,
доктор юридичних наук, доктор теології, професор,
член-кореспондент Національної академії Правових наук України*

ПОСЛІДОВНІСТЬ ТА НАСТУПНІСТЬ В РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ

Кримінально-правова наука є, як відомо, системою кримінально-правових ідей і поглядів, теоретичних положень, які стосуються усіх проблем кримінального права. Її предметом виступає національне, міжнародне та зарубіжне кримінальне законодавство, історія розвитку кримінально-правових поглядів та кримінально-правових інститутів, їх сучасне становище, діяльність судових та правоохоронних органів по застосування кримінального законодавства та ін. Проводячи такі дослідження, кримінально-правова наука розробляє пропозиції, рекомендації, надає наукові тлумачення, які використовуються в процесах правотворчості та правозастосуванні, в навчальному процесі і та ін.

При проведенні наукових досліджень традиційно використовуються сучасні результати наукової роботи, наукові результати вітчизняних та зарубіжних колег, результати наукових досліджень наших попередників. Саме на «спадкоємність» та сучасність в проведенні таких досліджень звернемо увагу в цій публікації. Предметом нашого дослідження буде об'єкт злочину, як один з обов'язкових елементів складу злочину.

Це достатньо складне теоретичне питання, тому що саме в об'єкті кримінально правової охорони, знаходить безпосередній вираз публічність кримінального права. Якщо при законодавчому закріпленні інших елементів складу злочину, визначенні їх ознак більш використовуються «навички» законодавчої техніки, то при описанні об'єкта потрібно, в першу чергу, використовувати загальнонаціональні, загальнодержавні, загальносуспільні цінності та блага, які, з урахуванням конкретного суспільного устрою, існують на конкретному етапі державного будівництва.

Так, з цим є певні складнощі, тому що сучасні реформи в певній мірі нівелювали цінності та блага, які були раніше проголошені, але й не запропонували нових таких категорій. Це складна проблема, і багато років, ми неодноразово наголошуємо, що для цього необхідне систематизоване узагальнення національної самосвідомості, яка в матеріальному вигляді набуває характеру національної ідеї. Саме в національній ідеї знаходить свій вираз суспільне бачення населенням свого майбутнього та визначення основних ідеалів та цінностей, які повинні існувати зараз. Тому завершуючи цю тезу, потрібно підкреслити, що саме наявність в державі таких свідомо закріплених суспільних цінностей, і дає змогу державі, враховуючи публічність кримінально-правових приписів, закріпити їх державно-правову охорону. Тому такі проблеми потрібно визнавати як такі, в яких кримінальне право займає «ведене» становище по відношенню до загальнодержавних та загально громадських визначень.

Дослідження об'єкту кримінально-правової охорони має і більш спеціальні аспекти, в

яких вже більш предметно знаходить своє відображення загально соціальні положення. Це, наприклад, спроба визначення того, що складає сутність об'єкту кримінально- правової охорони або що охороняє кримінально правова норма. З цього приводу існують різні точки зору. Традиційно на протязі багатьох років вважалося, що об'єктом кримінально правової охорони є найбільш значущі суспільні відносини, які порушуються суспільно небезпечними діями. Така точка зору і сьогодні є найбільш поширеною, тому що, на нашу думку, будь які цінності, блага, людина та інші подібні речі, події, предмети набувають своєї суспільної цінності саме тоді коли вони існують в межах соціального суспільства. Їх цінність, в тому числі і матеріалізована, набуває такого вигляду саме тоді, коли це «враховується» в суспільстві (Див., Стрельцов Є.Л. Проблеми встановлення соціально-правової шкоди від злочину. Право України, 2011, № 9, с.99 - 105).

Ми вважаємо, що таке розуміння соціальних цінностей завжди, в тій чи іншій мірі, існує в відповідних наукових поглядах.

Наприклад, достатньо часто в якості приклада наукової думки, яка під іншим точкою зору визначає об'єкт кримінально-правової охорони, наводиться наукова позиція О.Ф. Кістяковського, одного, як вважається, з основних засновників класичної школи кримінального права в Російській Імперії, фахівця, який з вересня 1864 р. і до самої смерті в 1885 працював на кафедрі кримінального права, кримінального устрою та судочинства Імператорського університету Святого Володимира (зараз Київській національний університет імені Тараса Шевченко).

Дійсно, первісний погляд на праці О.Ф. Кістяковського можуть створити таке враження. Але більш детальний аналіз цих положень чітко показує, що всі речі, які, на його думку, потрібно розглядати як об'єкти безпосередньо пов'язується з їх соціальним становище. Наприклад, за його думкою, людину потрібно визнавати об'єктом кримінально- правової охорони, але тільки як «существо общественное» (Елементарний підручник Загального кримінального права з детальним викладом засад Російського кримінального законодавства. Загальна частина. Трете видання передруковане без змін з другого. О.Ф. Кістяковського. Репринтне видання. Київ. Видавець ПАЛИВОДА А.В., 2009, 280-282 с.). Такий же підхід використовується при оцінці власності, громадських установ, думок та переконань. Вони тільки тоді повинні розглядатися в якості об'єкта кримінально- правової охорони, коли це «співвідноситься» з установленим соціальним порядком, який має в своїй основі соціальні відносини.

Викладене не тільки вносить додаткову чіткість в визначення поняття та ознак об'єкту кримінально-правової охорони. Воно показує, що певні традиції, яка має відповідна наука, певний науковий досвід, який в ній вже накопичений, розумність при проведенні досліджень ще раз показує, що така наука завжди має послідовність та наступність в своєму розвитку.